

Ka Moon –seminaari, Helsinki, 12.11.2008

Peruspalveluministeri Paula Risikko Ka Moon -seminaarissa.

Peruspalveluministeri Paula Risikko toi valtiovallan tervehdyksen Ka! Moon –seminariin 12.11.2008. Ministeri koki seminaarin aiheen tärkeäksi ja ajankohtaiseksi. Hänen mukaansa hallituksen ohjelmassa on useita kohtia, joilla on yhteys vammaisten ihmisten työllistymisen kehittämiseen. Tehtävänä on löytää keinoja, joilla työllistämisen tavoitteeseen voidaan parhaiten päästä. Risikko totesi seminaarin olevan hyvä foorumi löytää viisautta ja rohkeutta yhteisen tavoitteemme toteuttamiseen.

Aluksi ministeri käsitteli muutamia vammaisten työllistymiseen liittyviä hallitusohjelman kohtia ja niiden toteuttamiseksi käynnistyneitä toimia seuraavasti:

”Hallituksen yhtenä tavoitteena on, että jokainen kansalainen voi työtä tekemällä osallistua osaamisensa ja kykijensä mukaan yhteiskunnan rakentamiseen. Tämä tavoitteen toteutumista auttaa se, että suurten ikäluokkien siirtyessä pois työelämästä tulemme tarvitsemaan runsaasti uusia työntekijöitä, koska tehtävät eivät lopu työntekijöiden eläkkeelle siirtymisen mukana.

Tehtävänä on löytää keinoja, joilla se mahdollistetaan. Vaikka maailmanlaajuinen talouskriisi lisäisikin tilapäisesti työttömyyttä, tarvitsemme muutaman vuoden sisällä eläkkeelle siirtyvien tilalle uusia työntekijöitä.

Vammaisten työllistymisen edistämiseksi on 2000-luvulla tehty selvityksiä, kehitetty keinoja erilaisilla hankkeilla sekä parannettu lainsäädäntöä, mutta kuten tiedätte, emme ole vielä valmiita.

Kehittämistyöhön osallistuvat monet toimijat: työhallinto, sosiaali- ja terveys-toimi, opetustoimi sekä varsin merkittäväällä osuudella kolmas sektori. Kehittämistyöhön on kanavoitu valtion, kuntien ja Raha-automaattiyhdistyksen tukea sekä merkittävästi ESR-rahoitusta.

Monitoimijaisuus ja monirahoitettisuus on suuri rikkaus, mutta samalla monimuotoisuudesta on aiheutu-

nut haasteita. Meille on kehittynyt monipuolinen mutta samalla pirstaleinen toimijoiden verkosto. Osaaminen ei ja-kaannu tasaisesti ja kattavuudessakin on parantamisen varaa. Hyvät kokemukset ja toimivat mallit eivät aina leviä muiden toimijoiden käyttöön. Tarvitsemme jatkossa enemmän yhdessä toimimista ja hyväksi havaittujen keinojen jakamista, jotta toiminnan vaikuttavuutta voidaan parantaa.

Vaikeasti työllistyvien henkilöiden työllistymisen tukitoimista on alettu käyttää yleisnimitystä ”välityömarkkinat”. Hallituksen tavoitteena on välityömarkkinoiden kehittäminen. Tämä tehtävä on ensisijaisesti työhallinnon vastuulla, mutta vammaisten ihmisten työllistymiseen tarvitaan monien hallinnonalojen ja monien toimijoiden yhteistoimintaa. Työ- ja elinkeinoministeriö on teettänyt selvitystyön kuntoutuksella ja työkyvyttömyyseläkkeellä olevien henkilöiden työllistymisen edistämistoimista.

Mika Vuorelan raportti ”Työtä halua-ville uusia mahdollisuuksia työhön” valmistui keväällä 2008. Vuorelan esityksistä valtaosa koskee työhallintoa, esimerkiksi työvoimapalvelujen piiriin pääseminen ja sosiaalisten yritysten lainsäädännön muutostarve näyttävät esityksissä. Osa Vuorelan esityksistä koskee sosiaali- ja terveysministeriön tehtäväaluetta. Tällaisia ovat muun muassa sosiaalivakuutuksen lainsäädännön kehittäminen työllistymistä kannustavammaksi.”

Kaste

Sosiaali- ja terveysministeriön vastuulla on kansalaisten hyvinvoinnista ja terveydestä huolehtiminen. Ministeriö ohjaa kuntien toimintaa muun muassa lainsäädännöllä, rahoituksella ja ohjelmilla. Peruspalveluministeri kertoi puheenvuorossaan KASTE-ohjelmasta:

Kaste

”Sosiaali- ja terveysministeriö tukee välityömarkkinoiden kehittämistä osana kansallista sosiaali- ja terveydenhuollon kehittämisohjelmaa. KASTE-ohjelmassa on määritelty lähivuosien kehittämistavoitteet ja keskeisimmät toimenpiteet, joihin suunnataan kehittämisesursseja. Ohjelman kolme ta-

Paula Risikko vastaanottaa Ka Moon -kirjan Päivi Jukantuvalta ja Jäpikät Jori Näykiltä.

voitetta ovat nämä:

1. kuntalaisten osallisuus lisääntyy ja syrjäytyminen vähenee
2. hyvinvointi ja terveys lisääntyvät, hyvinvointi- ja terveyserot kaventuvat
3. palveluiden laatu, vaikuttavuus ja saatavuus paranevat, alueelliset erot vähenevät

Näiden tavoitteiden toteutumista tavoitellaan erilaisilla keinoilla. Yhtenä kokonaisuutena on vaikeasti työllistyvien kuntoutuksen kehittäminen. Toivomme kuntien kehittävän työllistymistä tukevia ratkaisuja uusissa kunta- ja palvelurakenteissa, entistä laajempina kokonaisuuksina. Eri toimijoiden saumaton yhteistyö – kumppanuus – on tarpeen, jotta voidaan parhaiten vahvistaa osaamista, jakaa kokemuksia ja malleja ja samalla lisätä vaikuttavuutta!”

Peruspalveluministeri kertoi, että KASTE-ohjelman lisäksi ESR-rahoitusta suunnataan jatkossakin välityömarkkinoiden kehittämiseen sekä työ- ja elinkeinoministeriön että sosiaali- ja terveysministeriön toimesta. Ministeri mainitsi kaksi STM:n rahoittamaa kehittämishanketta: Stakesin koordinoima Askel-hanke sekä Seinäjoen AMK:n

Valtaväylä 2 –hanke. Näissä hankkeissa sidotaan yhteen useiden kuntien ja muiden toimijoiden vammaisten työllistämiseen liittyviä toimintoja. Ministeri toivotti molemmille hankkeille menestystä.

Työpankkimalli-käsitettä ministeri avasi seuraavasti:

”Sosiaaliturvan kokonaisuudistusta valmistelevalle Satakomitealle on edellisten kehittämistoimien lisäksi nostanut esille uutena työllistämisen keinona niin sanotun työpankkimallin aikaan saamisen. Kysymyksessä olisi toimija, esimerkiksi sosiaalinen yritys tai vaikkapa kunta, joka ottaisi vammaisten ihmisten työsuhteeseen ja vuokrasi tämän työpanosta edelleen yrityksille. Työpankki tarjoaisi työnantajille riskittömän mahdollisuuden tarjota työtä yhteiskuntavastuullisella tavalla. Työpankin mahdollisuuksia on tarkoitus selvittää koikeilulla ensi vuonna.”

Suomalainen vammaispolitiikka

Edellisen hallituksen toimesta valmisteltu vammaispoliittinen selonteko hyväksyttiin eduskunnassa kaksi vuotta sitten. Selonteon ja suomalaisen vammaispolitiikan keskeiset periaatteet

ovat ministerin mukaan:

- 1) vammaisilla henkilöillä on oikeus yhdenvertaisuuteen
- 2) vammaisilla henkilöillä on oikeus osallisuuteen sekä
- 3) vammaisilla henkilöillä on oikeus tarvitsemiinsa palveluihin ja tukitoimiin.

Peruspalveluministeri käsitteli puheessaan vammaispolitiikkaa:

”Yhdenvertaisuus on jakamaton arvo, joka kuuluu kaikille suomalaisille. Osallisuus on sitä, että jaamme yhdessä yhteisen maan sen kaikkine puolineen. Vammaiset ihmiset ovat mukana samassa missä muutkin. Jotta edellä mainitut arvot voivat toteutua myös vaikeavammaisten henkilöiden kohdalla, tarvitsemme positiivista erityiskohtelua, vammaispalveluja. Yhdenvertaisuuden ja osallisuuden toteutuminen on siis vammaispalvelujen perusta.

Tämän hallituksen tavoitteena on tukea vammaisten ihmisten aktiivista osallistumista yhteiskuntaan ja työelämään. Työhön osallistuminen on hyvinvoinnin osa.

Hallitus on käynnistänyt vammaispoliittisen ohjelman valmistelun tulevan vammaispolitiikan linjaamiseksi. Selonteon keskeiset periaatteet ja linjaukset ohjaavat ohjelman valmistelua. Näkemys kaikkien yhteisestä vastuusta yhdenvertaisen Suomen aikaansaamiseksi on ohjelman valmistelun lähtökohdana.

Vammaispoliittisen ohjelman valmistelu osuu aikaan, jolloin Suomi valmistautuu toteuttamaan YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevaa yleis-sopimusta. Vammaissopimus hyväksyttiin YK:n yleiskokouksessa (joulukuussa 2006) ja Suomi allekirjoitti sopimuksen (maaliskuussa 2007). Sopimus tuli kansainvälisesti voimaan viime keväänä (toukokuussa 2008), kun 20 YK:n jäsenvaltiota oli sen allekirjoittanut.

YK:n sopimuksen ratifiointia valmistellaan maassamme parhaillaan (kotikuntalaki ja säännökset pakon ja rajoitusten käytöstä hoidon aikana edellyttävät vielä lainsäädäntötoimia). Voimme sisällyttää vammaispoliittiseen ohjelmaan YK:n vammaissopimuksen tavoitteet. Ohjelmassa voidaan konkretisoida toimia, joilla YK:n sopimuksen edellytykset täytettäisiin eli vammaispoliittisen ohjelma valmistelu auttaa näin osaltaan YK:n sopimuksen toimeenpanoa jo ennen sen ratifioimista.”

Vammaislainsäädännön valmistelusta

Ministeriössä valmistellusta vammaislainsäädännön muutoksesta Risikko kertoi seuraavaa:

”Vammaiset ihmiset ovat toivoneet ja odottaneet tätä muutosta kauan. Lainsäädännön muutostyö on auttanut meitä ymmärtämään sen, että nykyinen lainsäädäntö ei ole riittävästi turvannut vaikeavammaisten ihmisten tarvitsemaa apua.

Eduskunnan käsiteltävänä on parhaillaan vammaispalvelulain muutosesitys, jolla lisätään vaikeavammaisten henkilöiden mahdollisuutta saada henkilökohtaista apua. Esityksen perustavoitteena on lisätä vaikeavammaisten henkilöiden yhdenvertaisuutta ja itsenäisyyttä sekä parantaa heidän mahdollisuuttaan osallistua yhteiskunnan eri toimintoihin, myös työelämään.

Henkilökohtainen apu on mahdollista yhdistää muuhun vaikeavammaisen henkilön tarvitsemaan apuun ja tukeen. Esimerkiksi asumisyksikössä

asuvan henkilön asumisessa tarvittavan avun ja tuen voi jatkossakin antaa henkilöstö. Samoin omaiset voivat pitää huolta perheenjäsenensä tarpeista jatkossakin. Tämän lisäksi vaikeavammaisen henkilö voi saada henkilökohtaista apua kodin ulkopuolella osallistumiseen ja sosiaalisen vuorovaikutuksen ylläpitämiseen, johon henkilökunnan tai perheenjäsenten apu ei ole ulottunut. Tämä lisää yksilöllisen elämän mahdollisuutta. Odotamme syntyvän sellaisia keskuksia, joista voi saada avustajia vaikeavammaisten henkilöiden lyhytaikaiseenkin tarpeeseen.

Tavoitteena on myös vahvistaa palvelusuunnitelman merkitystä. Jokaisen vaikeavammaisen henkilön elämäntilanne tulee selvittää riittävän perusteellisesti ja apu ja tuki järjestetään selvitksen pohjalta.

Tarvittavat muutokset tehdään siis vammaispalvelulakiin. Kehitysvammalaki jää entiselleen ja erityishuollon tarpeessa oleville järjestetään jatkossakin palveluja kehitysvammalain perusteella, vaikka vammaispalvelulaki tulee siihen nähden ensisijaiseksi. Näiden lainmuutosten on tarkoitus tulla voimaan ensi syksynä.”

Työ ja työllistyminen, merkityksellinen elämä

Ministeri käsittelee puheenvuorossaan myös työn merkitystä:

”Työllä on suuri merkitys yhteiskunnan rakentamisessa, mutta myös yksilöllisen hyvinvoinnin lisäämisessä. Työhön osallistuminen merkitsee omaa palkkaa. Palkka on tärkeä meille kaikille. Työ merkitsee paljon enemmän: työhön osallistuminen merkitsee myös liittymistä yhteisöön: ”minun työpaikkani”, ”minun työssäni”, ”minun työtoverini” jne. Näillä ilmaisuilla liitymme siihen joukkoon, joka tekee työtä samassa paikassa. Meillä on oma paikka siinä yhteisössä, joka on koolla yleensä suurimman osan valveillaoloajastamme.

Työ on niin kuin elämäkin: joskus helppoa - joskus rasittavaa, joskus mukavaa - joskus ikävää, joskus rauhallista jopa pitkästyttävää - joskus kii-reistä ja stressaavaa. Työssä saamme tunteen siitä, että olemme tarpeellisia. Työssä kohtaamme myös oman avuttomuutemme: emme pysty kaikkeen, tarvitsemme muita. Työtä tehdään usein yhdessä ja yhdessä tekeminen on tärkeää – työtoverimme kasvattavat meitä samalla ihmisinä.

Vammaisten ihmisten työllistymisen tiellä on monia esteitä. Vammaisuus sinänsä voi asettaa rajoja. Arvelen, että suurin este on kuitenkin tietämättömyys ja siitä johtuvat ennakkoluulot ja vähättelevät asenteet. Tieto ei yksin riitä muuttamaan asenteita. Myöskään lainsäädännöllä ei voida muuttaa asenteita. Vasta ymmärtämisestä kasvaa hyväksyminen ja sen seurauksena myönteiset asenteet. Meistä riippuu, suuntaammeko huomion enemmän esteisiin vai mahdollisuuksiin.

Oikeudet ja velvollisuudet käyvät käsi kädessä: vapauttaminen vastusta syrjäyttää myös oikeuksista. Erityisen selvästi tämä näkyy työelämässä: työ osallistaa tekijänsä. Jos ei osallistu työhön, jää monesta yhteiskuntaan liit-tävästä asiasta osattomaksi. Liian moni vammaisen ihminen on edelleen vaarassa syrjäytyä työn mukana tulevista asioista. Työstä syrjäytyminen johtaa mahdollisuuksien kaventumiseen ja elinikäiseen köyhyyteen.”

Puheenvuoronsa lopuksi peruspalveluministeri mainitsi asian, joka hänen mukaansa on noussut esiin viime aikoina eri yhteyksissä (mm. selvityshenkilö Mika Vuorelan esitykset ja viimeisin yhteisvastuukeräys):

”Olen saanut kuvan, että meillä on, jopa runsaasti, työtoiminnan piirissä henkilöitä, joilla voisi olla edellytyksiä työskennellä tuettuina myös työsuhteisessa työssä.

Haluankin rohkaista etsimään soveltuvia tukitoimia myös kehitysvammaisten ihmisten työsuhteiseen työhön AINA silloin, kun siihen on edellytykset. Työsuhte – hyvine ja huonoine puolineen – kasvattaa myös tulevaisuuden turvaa ja estää osaltaan elinikäisen köyhyyden tilannetta. Toivon, että mahdollisimman moni löytää tiensä työhön, joka sovitetaan yhteen työntekijän mahdollisuuksien kanssa. Teke-mätöntä työtä on paljon.

Vammaisten ihmisten tulee voida osallistua työhön ja tuoda panoksensa yhteiskunnan rakentamiseen turvallisesti. Tuettu työllistyminen on osoittautunut hyväksi malliksi ja työhönvalmentajien toiminnasta saadut kokemukset ovat olleet myönteisiä. Tätä palvelua ei kuitenkaan ole riittävästi käytettävissä. Työn vaatimuksia ja ihmisen kykyjä pitää sovittaa yhteen ja tähän tarvitaan osaamista.”

